

VACCINEER JE SCHAPEN EN LAMMEREN

Schape kunnen blootgesteld worden aan veel kiemen. Die kunnen ziekte veroorzaken met uiteenlopende ziektebeelden, van lichte hoest, wat lichte mankheid tot – in het slechtste geval – sterfte. Om de dieren te helpen zichzelf beter hiertegen te kunnen beschermen, kan je ze vaccineren. Hierdoor krijgt hun afweer een boost en wordt de hevigheid van de ziektesymptomen sterk verminderd. – Hannes Bogaert, UGent

Bij schape komen kiemen voor waarvan de dieren ziek kunnen worden. Ziekten kunnen veroorzaakt worden door bacteriën (bijvoorbeeld *Clostridium species*, *Fusobacterium necrophorum* en *Dichelobacter nodosus* of chlamydia), virussen (bijvoorbeeld blauwtong en Orf) en parasieten (bijvoorbeeld toxoplasma of *Haemonchus contortus*). Deze ziekten gaan alle gepaard met uiteenlopende symptomen, van zeer milde symptomen tot acute sterfte. Tegen heel wat van deze ziekten kan je vaccineren, waarna de ziektesymptomen sterk kunnen verminderen.

Weerstand

De afweer ofwel immuniteit van een dier moet worden opgebouwd. Dieren bouwen dit op door in contact te komen met verschillende ziekten. Lammetjes worden geboren zonder afweer. De eerste afweer krijgen ze mee met de biest, dit wordt maternale afweer genoemd. Biest is dus uiterst belangrijk voor de lammetjes. Deze biest maken de oaien aan op het

.....
Met behulp van vaccins kan een dier gecontroleerd in contact komen met kiemen en afweerstoffen opbouwen.

einde van de dracht. Er zitten afweerstoffen in die circuleren in hun eigen bloed. Met andere woorden, als een ooi goed gevaccineerd is zal ze meer antistoffen tegen verschillende ziekten via de biest aan het lam kunnen doorgeven, wat voor extra bescherming zal zorgen. Vanaf een leeftijd van 1 tot 3 maanden zal het lam zelf zijn immuniteit beginnen opbouwen. Voor deze maand zal het lam weinig tot geen afweerstoffen aanmaken en heeft het dus vaak weinig zin om te vaccineren. Zieke of verzwakte dieren hebben vaak geen goede afweerreactie meer waardoor

ze minder beschermd zijn. Om een goede afweerreactie op te wekken, moet men dus op tijd beginnen en gezonde dieren vaccineren. Soms helpt vaccineren toch de dieren om de ziekte te overwinnen, namelijk bij rotkreupel.

Vaccineren

Met behulp van vaccins kan een dier gecontroleerd in contact komen met kiemen en hiertegen afweerstoffen opbouwen. Elk specifiek vaccin heeft zijn eigen toedieningsschema dat strikt gevolgd moet worden. Het aantal vaccins in België is relatief beperkt, maar wel zeer specifiek. Hieronder zullen we vervolgens een aantal van de belangrijkste ziekten bespreken en meegeven welke vaccinatieschema's kunnen gebruikt worden.

Blauwtongvirus. Het blauwtongvirus type 8 was enkele jaren aanwezig in België en hiertegen moest er tijdelijk verplicht gevaccineerd worden. Momenteel is deze vaccinatie niet meer verplicht, maar wel

nog altijd aan te raden. De vaccinatie kan worden toegepast bij lammetjes vanaf 2,5 maanden. Ze moeten vervolgens na 1 maand opnieuw worden gevaccineerd. Bij volwassen dieren die het jaar voordien reeds gevaccineerd waren, volstaat één injectie. Tegenwoordig wordt in de media ook gesproken over het blauwtongvirus type 4, dat aanwezig is in Frankrijk maar nog niet in België. Hiertegen is er echter geen vaccin aanwezig.

Clostridiumspecies. Er zijn verschillende types clostridiumkiemen. Alle soorten kiemen produceren hun eigen gifstoffen (toxines) die zorgen voor de ziekteketenen. Eerst en vooral is er *Clostridium perfringens* waarvan type B en D de belangrijkste zijn. De bacteriën komen voor bij het normale dier. In bepaalde situaties kan deze optimaal profiteren, bijvoorbeeld eiwitrijk voeder of veel energie krachtvoer waardoor ze een

Schape kunnen blootgesteld worden aan veel kiemen.

overmaat aan gifstoffen gaat produceren die wel schadelijk kunnen zijn. Type D is de volksmond beter bekend als 'het bloed' of *Pulpy Kidney* en gaat gepaard met plotse sterfte van de beste lammeren op de weide. Een behandeling komt vaak te laat. Type B komt voor bij lammeren jonger dan drie weken en wordt gekenmerkt door bloederige diarree. Ook bij deze ziekte is er vaak uitval tot 30%. *Clostridium tetani*, beter bekend als 'de klem' wordt vaak veroorzaakt door intrede via wondjes, denk aan oormerken,

castratie of andere wonden. De ziekte wordt gekenmerkt door een verergerende stijfheid, kaken die op elkaar geklemd worden, opengesperde ogen of niet meer recht kunnen. De vaccins die kunnen worden toegediend omvatten vaak een combinatie van verschillende geïnactiveerde toxines. Lammeren kunnen gevaccineerd worden vanaf twee weken leeftijd. Echter, indien de maternale afweer nog aanwezig is heeft het geen nut om te vaccineren. Lammeren die geen of weinig biest hebben gekregen, worden best vroeg gevaccineerd op ongeveer vier weken ouderdom, lammeren die voldoende biest hebben gekregen worden best later gevaccineerd op een leeftijd van acht tot twaalf weken. Na de eerste injectie bij lammetjes moeten ze vervolgens na vier tot zes weken opnieuw gevaccineerd worden. Volwassen dieren worden best om de zes tot twaalf maanden eenmalig gevaccineerd. Om de maternale immuniteit te versterken, en dus zo meer afweerstoffen in de biest te hebben, worden oaien best eenmalig gevaccineerd in de periode van acht tot twee weken voor de partus.

Rotkreupel. Deze ziekte wordt veroorzaakt door twee bacteriën: *Fusobacterium necrophorum* en *Dichelobacter nodosus*. Het is vaak een groepsprobleem waarbij dieren mank zijn. Rotkreupel is vaak moeilijk te genezen. De oplossing bestaat niet uit 'één spuitje'. Eerst en vooral moet men bij aankoop van schape nagaan dat er geen rotkreupel mee wordt ingekocht. Daarnaast speelt het management een belangrijke rol. Droge weiden en eventueel omweiden, een goede behandeling bestaande uit bekappen en het gebruik van lokale antibioticaspray, eventueel voetbaden en in erge gevallen het dier algemene antibiotica en pijnstillers geven wordt hieronder verstaan. Het beschikbare vaccin helpt zowel de ziekte te voorkomen als te genezen, maar heeft geen zo'n lange beschermperiode waardoor geadviseerd wordt te vaccineren twee weken voor de verwachte rotkreupelperiode en een halfjaarlijkse vaccinatie bij erge bedrijfsproblemen. Lammeren kunnen voor de eerste keer gevaccineerd worden vanaf het moment dat ze drie maanden oud zijn. Ze moeten dan een dubbele injectie krijgen met vier tot zes weken tussentijd. Bij drachtige dieren wordt afgeraden om te vaccineren vier weken voor en vier weken na het lammeren. Daarnaast kan het vaccin lelijke abcessen veroorzaken, wat niet gewenst is bij showdieren. Als mens moet men

ook opletten dat men zichzelf niet vaccineert. In zo'n geval moet je steeds een arts raadplegen waarbij een eventuele operatie noodzakelijk is.

Zere bekjes. Het Orf-virus veroorzaakt de ziekte 'zere bekjes' die gekenmerkt wordt door korsten en blaasjes in de muil (waardoor lammetjes bijvoorbeeld slecht gaan drinken) en rond de ogen en eventuele uierontsteking. Het is een levend vaccin dat je best niet gebruikt als de kiem niet aanwezig is. Het vaccin is echter niet beschikbaar in België.

Pasteurellose. Kiemen die behoren tot de familie pasteurellaceae en behoren tot de normale neusflora kunnen ziekte veroorzaken als de omgeving niet ideaal is, bijvoorbeeld bij stress, overbezetting of tocht. Het wordt gekenmerkt door hoest, longontsteking of acute sterfte en is in de volksmond beter gekend als 'zomerhoest'. De aanpak is opnieuw een combinatie van optimalisatie van de omgeving eventuele vaccinatie. Het vaccin is echter niet aanwezig in België. Het vaccinatie-schema bestaat wederom uit een dubbele eerste vaccinatie met vier tot zes weken ertussen na de maternale afweer van de lammeren en jaarlijkse vaccinatie van de volwassen dieren. Oaien worden best acht tot twee weken voor het lammeren gevaccineerd.

Conclusie

Vaccinatie kan de weerstand van de dieren versterken en uitval beperken tegen vele ziekten. Vaccineren helpt de symptomen en gevolgen te verminderen, maar sluit het voorkomen niet uit. De combinatie met de optimalisatie van de omgeving en voeding van het schaap zijn cruciaal. Naast bovenvermelde ziekten bestaan er nog buitenlandse vaccins tegen onder andere paratuberculose, chlamydia-abortus, Q-koorts of toxoplasmose. Voor elk bedrijf moet een gepast schema met verschillende vaccins worden opgesteld, want blind vaccineren voor elke ziekte is zeker overbodig. Je dierenarts de ideale persoon om je hierbij te helpen. ■

Hannes Bogaert is als dierenarts verbonden aan de dienst Voortplanting, Verloskunde en Bedrijfsbegeleiding Rundvee van de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent.